

Тут треба виходити з того, що основні закони управління соціальною роботою – це: відповідність інтересів суб'єкта управління інтересами об'єкта соціальної роботи ; цілісний вплив суб'єкта на об'єкт соціальної роботи; досягнення загальних інтересів агентів соціального процесу через реалізацію їх специфічних інтересів; відповідність між рівнями розвитку об'єкта та суб'єкта соціальної діяльності та ін.

Загальнонауковою методологічною базою при підготовці фахівців менеджерів соціальної сфери є системний підхід. Систему менеджменту соціальної роботи складають суб'єкт і об'єкт, організаційна структура управління, процеси, вплив на які становить сутність управлінського втручання з боку менеджера.

Під змістом підготовки розуміємо педагогічно орієнтовану систему знань, вмінь, навичок, понять, оволодіння якими забезпечує ефективне управління соціальною роботою. Важливим аспектом сутнісної основи процесу менеджменту соціальної роботи є розуміння його як специфічної галузі на стику суспільних і економічних дисциплін, що дозволяє його описувати в категоріях, поняттях, закономірностях, принципах, формах, прийнятих у загальній теорії менеджменту, соціальної роботи.

В свою чергу, управлінська діяльність фахівців менеджерів в галузі соціальної роботи являє собою особливий вид практики, який має свою специфіку й потребує професійної підготовки.

Узагальнюючи вищевикладене зазначимо, що метою професійної підготовки студентів до менеджменту соціальної роботи є: формування в них спрямованості на управлінську працю в ринкових умовах, придбання необхідних теоретичних знань і практичних умінь у цьому напрямку, оволодіння професійними якостями.

Перед соціальною освітою в Україні стоїть складне завдання — збалансувати складну ситуацію сьогодення, поставивши в центрі уваги людину, зробивши на неї ставку, особливо людину, чия безпека, життєвий рівень, права і благоустрій бажають значно кращого. І саме тут навчання соціальної роботі повинно відігравати провідну роль. Для вирішення цього завдання потрібен весь досвід, знання, які нагромаджені в нашій країні таку і за рубежом і які ми повинні навчитися мудро використовувати і розвивати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В.П. *Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу* /В.П.Андрущенко// – К.: ТОВ "Атлант ЮЕМСі", 2005. – 498 с.
2. Андрущенко В.П. *Соціальна робота: Менеджмент соціальної роботи.* / В.П. Андрущенко // *Навч. посіб.* – К.: ДЦССМ, 2003. – Кн. 7 – 276с.
3. Главацька О.Л. *Менеджмент соціальної роботи Курс лекцій / Тернопіль, ТДПУ, 2009.- 65 с.*
3. Головатий М.Ф., Лукашевич М.П., Дмитренко Г.А. *Управлінські аспекти соціальної роботи: курс лекцій / М.Ф.Головатий, М.П. Лукашевич, М.П.Дмитренко// – К.: МАУП, 2002. – 376с.*
4. Комарова Е.И., Войтенко А.И. *Менеджмент социальной работы / Е.И. Комарова, А.И.Войтенко // Учеб. пособ. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 288с.*
5. Крижко В.В. *Аксіологічний потенціал державного управління освітою* /В.В.Крижко // *Навч. посібник.* – К.: *Освіта України, 2005.*
6. *Обучение социальной работе: состояние и перспективы. Материалы Международных Конгрессов Школ социальной работы* /Под ред. В.Г.Бочаровой.- М., 1997.- 283.

УДК 316.4.06

Яковенко А. К.

ПСЕВДОРАЦІОНАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ ДІЇ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЇ НЕВІГЛАСТВА

Аннотація

Ученых современности беспокоит такое социальное явление, как функциональная некомпетентность истеблишмента (илетризм). Этот коллективный субъект не всегда и не везде демонстрирует свою способность обеспечивать безопасность общественной жизни и повышать уровень жизни всех слоев населения, а работает только для отдельных социальных групп и, в первую очередь, для так называемых «своих». Авторы соответствующих работ обращают внимание, например, на такие направления научного поиска: теория социальных организаций и направленность ее развития; поиски оптимальной модели организационной рациональности, пути оптимизации развития организации и т.д. Но ученым, а не преподавателям следует фиксировать, на что именно исследовательская внимание обращено в меньшем объеме: организационная иррациональность; фетишизация организации; организационный плюрализм, илетризм, пути дезинтеграции или даже деградации организации; преступные инновации современных бюрократов и все остальное, что позволяет зарубежным комментаторам удивляться по поводу реалий отечественной общественной жизни во всех почти его сферах вроде: "если вы такие умные, то почему такие бедные?".

Проводячи аналогію між індивідом та державою, можна запропонувати вважати, що для України, наприклад, в напрямку встановлення, розвитку міжнародних чи міждержавних зв'язків вже настає час подавати більш однозначні сигнали щодо її орієнтації поміж політичними, економічними, військовими та іншими блоками країн. Політична воля керівників (державних, політичних, громадських лідерів) має велими суттєве значення для модернізації держави та вдосконалення громадянського суспільства. Істеблішмент, звісно, може ігнорувати культурний, релігійний, ментальний, правовий, фінансовий чи ще якийсь чинник прийняття управлінського рішення. Проте вельми ймовірним згодом стає колапс з низки провідних ознак якості суспільного життя. Нерозуміння цього істеблішментом часом теж можливе (прикладу того в минулому мали місце не один раз). В цьому зв'язку в коло уваги науковців потрапляє ще й таке, наприклад, соціальне явище, як функціональна некомпетентність істеблішменту (илетризм), бо цей колективний суб'єкт не завжди та не скрізь демонструє свою здатність забезпечувати безпеку суспільного життя та підвищувати рівень життя всіх прошарків населення, а лише для окремих соціальних груп і, в першу чергу, для так званих «своїх».

Суспільне життя гіпотетично завжди та скрізь містить підстави для конфліктів, суперечок, боротьби за ресурси виживання задля досягнення безпеки та бажаного рівня якості життя окремих соціальних груп чи всієї спільноти взагалі. Вже з давніх часів відомі пропозиції досягнення нібито щасливого життя в окремому взятому місці на ім'я Утопія. В наш час, як і раніше, шляхи, засоби задоволення матеріальних і духовних потреб людей залишаються в колі уваги істеблшменту, хоч і не завжди в його центрі. Перелік сучасних засобів не виключає ані охоплюючої всіх праці, ані перерозподілу власності чи її обмеження та контроль. Проте, на відміну від доби домінування тоталітарного режиму в справі управління суспільним життям зараз наявні деякі суттєво інші риси.

Отже, в Україні в зазначених обставинах представники різних сфер, а в науці окремих напрямків наукової діяльності ведуть пошуки засобів вдосконалення як шляхів демократизації суспільного життя взагалі, так і підвищення ефективності як управлінської діяльності, так і комунікативних дій в перебігу суспільного, а отже й політичного життя. *Сутність наукової проблеми* в площині соціологічної науки полягає в наступному.

Так, коли йде мова про політику як об'єкт наукового розгляду, то завжди визнають, що вона такою постає не тільки власне для політології, а ще й для філософії, соціології, психології, антропології, права, історії, культурології та політичної економії та інших наук з ряду причин. Філософія вивчає політику як феномен світового розвитку та артефакт людської цивілізації. Право зосереджено на питанню перетину всіх різновидів нормотворчої діяльності в контексті функціонування інституцій. Історію, звісно, цікавить встановлення дослідницько-хронологічного опису емпіричних фактів розвитку інституцій та відповідних засадничих ідей. Політекономія вивчає суспільне виробництво, виробничі відносини та економічні механізми як матеріальну основу політичної діяльності людей. Психологія, в свою чергу, звернута до духовних механізмів, стереотипів політичної поведінки людей. Антропологію і культурологію, відповідно, звернуто до питань генези владних відносин і політичних традицій, цінностей, норм. Соціологію ж цікавить вплив соціального середовища на інші сфери (наприклад, взаємодія таких соціальних підсистем як власність та духовна культура зі сферою владних відносин тощо).

Управлінська та будь-яка інша діяльність містить такий аспект як акт прийняття рішення людиною. На прикладі прийняття рішень політичними лідерами вже давно та переконливо показано в літературі, що для особи, яка приймає рішення (далі – ОПР), ефективність цього рішення залежить все ж таки саме від її здатності виконувати управлінські функції. Серед них такі функції: інтегративна, орієнтаційна, інструментальна, мобілізаційна, соціального арбітражу та патронажу, легітимізації політичного порядку тощо. В цьому зв'язку щодо ОПР наводять такі нібито невід'ємні характеристики управлінської діяльності як, наприклад, авторитетність, компетентність, самостійність, самоорганізованість, соціальну агресивність тощо.

Проте, управлінська та будь-яка інша діяльність може бути здійснена за умови наявності не тільки відповідних особистих рис, а ще й ресурсів різного ґатунку. Тому за умови дефіциту ресурсів ОПР вдаються до такої соціальної технології, як профанація, що має наступні різновиди: маніпуляція масовою свідомістю; прийняття популістських рішень, привабливих для населення на час їх проголошення (*«ніколи так не брешуть, як перед виборами та після полювання»*), але нездійснених згодом через дефіцит ресурсів; підлаштування під загальний для певного соціуму контекст (ідеологічні міфологеми на зразок побудови комуністичного суспільства, поворот течії річок з півночі на південь в регіони з мінімальною хмарністю, суцільне розповсюдження кукурудзи для наступного харчування, а отже і народного достатку, імплементація в процес глобалізації заради спільного світового, європейського чи євроазійського правого та економічного простору як запоруки благополуччя; реалізація національної ідеї щодо державної незалежності, політики нейтралітету в міжнародних справах тощо). Зазвичай соціальні дії в соціологічному дискурсі обговорюють з позицій теорії раціонального вибору, проте в наш час наслідки її застосування важко визнати адекватними розгорнутій суспільній практиці, а тому стає актуальним здійснення концептуалізації додаткових теоретичних пошуків для врахування, наприклад, псевдо чи квазіраціонального вибору через нестачу ресурсів для рішень раціональних.

Таким чином, труднощі подальшого розвитку соціологічної думки (зокрема, й в Україні) полягають в тому, що вже має місце регулярна профанна за змістом діяльність різноманітних суб'єктів (якщо риба гниє з голови, то облік таких суб'єктів слід вести від істеблшменту (звісно, за таких обставин вести мову про політичну еліту та її відповідальність вже вельми недоречно)), але належна систематична соціологічна рефлексія ще не набула регулярного характеру, хоч і конституювали ряд цікавих напрямків, серед котрих слід вирізнити й соціологію невігластва.

Очевидно, що трансформаційний процес у пострадянському суспільстві веде до соціокультурних змін. В зв'язку із смертю Ю.О. Левади восени 2006 р., Є.І. Головаха присвятив його пам'яті статтю [1], де він пише, що було б зухвалістю в одній статті розповісти про все, що написано у працях Ю. Левади та його однодумців. Але є одна тема, котра, не може не зачепити за живе кожного, кому не байдужі тенденції соціокультурних трансформацій у пострадянській країні. Ідеться про глибоку кризу культури і культурної еліти. Як наголошує Ю. Левада, цю кризу слід розуміти як перелом, перехід до іншої фази, іншої структури процесу, на відміну від *«популярно-газетного слововживання, де кризу ототожнюють із катастрофою, загибеллю»*. Як учені-соціологи Ю. Левада, Л. Гудков і Б. Дубін уникають емоційних і морально-оцінних суджень, коли описують риси цієї кризи. Вони просто констатують, що процес *«десакралізації»* (підкреслено мною. – А.Я.) рафінованої культури, зумовлений загальносвітовим процесом модернізації й повсюдним поширенням цінностей масової культури, у пострадянській Росії набув низки специфічних виявів, пов'язаних із руйнацією традиційної книжкової культури та втратою звичних духовних орієнтирів культурною елітою. Дедалі більшим стає споживання продуктів маскульту й дедалі меншим - класики. Видовищність заступає місце вдумливості, естетичні зразки черпають переважно з телевізійних шоу, процес споживання духовного продукту дедалі меншою мірою нагадує богослужіння, а служителями "високого мистецтва" метушаться в розгубленості, бо не знають, як поєднати старий інтелектуальний багаж із новими естетичними запитами: "Із втратою монопольного становища інтелігенції у царині оцінок і тлумачень культури її смаки втратили свій еталонний характер - символічну висоту, соціальну привабливість" [2, с. 333]. Загальний діагноз: крах культурного відтворення, що супроводжується кризою провідних соціокультурних інститутів - видавничої галузі, системи бібліотек, літературно-художньої періодики, творчих спілок

Згідно міркувань Ю.О. Левади, головною опорою колишнього тоталітарного або теперішнього поліцейського режимів є людина, котра адаптувалася до насильства, навіть не так до зовнішнього, як до внутрішнього, людина, що сприйняла це насильство як "природні рамки" реальності й самої себе. Це та дослідницька обставина поставила під сумнів західну соціологію, позаяк не одне

десятиліття вважала, що слід лише змінити форми соціальної організації, перенести європейські інститути демократії та ринку, й усе буде гаразд. У західній соціології не було ані засобів, ані інтересу до розв'язання такого типу проблем, нема їх і сьогодні (звідси такий жакливий і безглуздий провал в Іраку).

Тому саме пострадянським, а не західним соціологам важливо збагнути, завдяки яким соціальним механізмам та обставинам головною опорою минулим тоталітарним або теперішнім поліцейським світовим режимам поставала і буде поставати людина, котра адаптувалася до насильства, навіть не так до зовнішнього, як до внутрішнього, людина, що сприйняла це насильство як "природні рамки" реальності й самої себе.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головаха Е. Наукова школа Юрія Левади про соціокультурні зміни в пострадянському суспільстві // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – №4. – С. 5– 10.

2. Дубинин Б. Слово – Письмо – Литература. – М., 2001. – 473 с.

Яромчук В.В.

ТЕЛЕВІЗІЙНІ ШОУ ЯК ІГРОВИЙ СВІТ МУЛЬТИМЕДІА

В статтє рассматриваетсѧ ТВ-продукцѧ как метапроблемный полет культуры повседневности, где зрелище становится, с одной стороны, "заменителем" настоящей жизни человека, "Ночным зрелищем" каждого дня, а, с другой стороны, является следствием интенсификации интеракции. зрелищной культуры, которая нуждается уже в экологическом осмыслении.

Телебачення вже давно стало одним із базових носіїв у сучасних мультимедіа. Якщо відкинути всю продукцію, пов'язану з тиражуванням і розповсюдженням аудіовізуальної інформації на CD, та інші засоби презентації, телебачення стає саме тим обрядовим світом повсякденного сучасного буття, який певною мірою не просто моделює традиційну культуру, а утворює її інститути, механізми, спираючись на них.

Виникає термін "нічна культура" – коли завмирає життя в мегаполісі, воно прокидається на екранному просторі ТБ. Окрім усіх сценічних реалій, які виникають у нічних клубах і дискотеках, що є, в принципі, теж своєрідним розвитком естрадного виміру медіа, ми бачимо медіа, інституалізовані саме в просторі екранного самоздійснення. Але з'являється все більше дорікань на низьку якість ТБ-продукції. Особливо в Україні, яка теж досить стрімко увійшла у простір сучасних технологій і культури, зокрема медійної.

Зі збільшенням кількості каналів абсолютно не збільшується образна якість, тим паче те, що ми звемо мистецький, завершений світ, такий бажаний саме в час свята або вільний. Коли людина звільняє себе від усіх обов'язків і намагається перед екраном програти або навіть на інтуїтивному рівні дублювати можливості, які існували раніше в ярмарковому, балаганному, райковому, панорамному та іншому світах, навіть, у лубковому, і проживати свято кожного дня. Колись говорили, що сім вихідних на тиждень, сім неділь на тиждень – це, в принципі, і є образ сучасного телебачення. Людина, яка поглинає цю інформацію, може цілими днями її сприймати. Це також достатньо складна і клопітка селекційна і, будемо казати, аналізаційна робота з тим, що відбувається. Ідеальний вимір ТБ-буття – коли сім днів на тиждень людина може не відходити від ТБ-екрану.

Вважається, що ТБ-продукція – це не мистецтво. Шоу, особливо треш-шоу, пов'язані з "низом", із розіграшами, різними провокаціями, – це більшою мірою той брудний потік свідомості, який є сублімацією, усуненням із життя всього того, що не варто робити шляхом його легітимації саме в екранному просторі. Певною мірою це так, але лише певною мірою.

ТБ-екран, який інколи гнітючо вражає безграмотністю не лише режисури, а й знімання і подачі інформації не можна виправдати ніякими деклараціями про те, що людина, яка робить цю продукцію, ні за що не відповідає. Проте ми мусимо зазначити, що світ мистецтва передусім моделює вільні можливості мистецтва і людини. Адже саме ця воля не належить не мистецтву як такому, ні навіть культурі в цілому. Вона є ширшою – це стихія гри.

Тобто синтез мистецтв тут виходить за межі власне мистецьких реалій, перетворюється на синтез спонук, настанов, на синтез традиційного або нетрадиційного способу життя, синтез буття як здатності грати і здатності споживати інформацію. Тобто перед нами – складна реальність обрядового простору сучасної свідомості, який на телебаченні починає максимально експлуатувати здатність до гри, до розваг. Певною мірою ця модель починає поглинати всі інші засоби презентації інформації. Навіть ТБ-новини подають у контексті, якщо не шоу, то певного атракціону. Іноді складніші й драматичніші новини подають не першим номером, а пізніше, що нівелює їхній драматизм і свідчить про фактичну селекцію пріоритетів.

Варто зазначити, що сама категорія "шоу", походить від англійського show – "видовище", "показ". Це одна із форм артизації реальності, своєрідний спектакль, театралізоване видовище, котре супроводжує телевізійні ігри, вручення різних премій тощо.

Можна стверджувати, що саме поняття видовища як видава, як того, що можна побачити, і показ шоу певною мірою є ідентичними. Домінанта візуальності, презентативності є найголовнішою. Але у ТБ-видовищі ця презентативність настільки індустріалізується та інституалізується, що все більше і більше набирає обертів ескалації вже не стільки візуальності, скільки квазівізуальності, тобто тієї візуальності, яка набуває надреальності – людина стає магом, чаклуном.